

door Rik Janssen

Open access

Brandstof voor vooruitgang

Wat met publieke middelen gefinancierd is zou ook publiek toegankelijk moeten zijn. Zo verwoordt Theo Mulder directeur Instituten van de KNAW, de ratio achter open access. Vrije toegang tot onderzoeksgegevens voorkomt onnodig dubbel werk en helpt de wetenschap vooruit.

‘Laat ik eerst maar met het belangrijkste beginnen, de KNAW is sterk voor open data’, opent Theo Mulder, directeur Instituten van de KNAW het gesprek. Waarom is dat nodig? ‘In Nederland vormen onderzoeksgroepen onderling steeds grotere samenwerkingsverbanden. Dat is ook absoluut noodzakelijk binnen een sterk groeiende internationale competitie. Daarbij hoort het delen van data en informatie: Dan heb ik het over publicaties en de gegevens waarop deze gebaseerd zijn. En als we over informatie spreken, bedoel ik vooral: toegang tot informatie.

Op dit moment is het niet overdreven om te zeggen dat informatie de brandstof is waarop de aarde draait. Toegang tot informatie is toegang tot de bloedsomloop van de samenleving. Open access is onmisbaar.’

Een belangrijke reden voor open data is het principe dat wat met publieke middelen gefinancierd is publiek toegankelijk zou moeten zijn. Mulder: ‘Daar is geen speld tussen te krijgen en dat principe kan de KNAW alleen maar steunen. Ook ben ik van mening dat het voor iedereen toegankelijk maken van data de ontwikkeling van de wetenschap zelf zal versnellen, want door

Open access versnelt de ontwikkeling van wetenschap

data beschikbaar te stellen wordt bijvoorbeeld herhaling van onderzoek veel eenvoudiger. Ook is het bij brede beschikbaarheid van data mogelijk om gegevens uit verschillende vakgebieden of tijdperiodes met elkaar te combineren en op die manier tot nieuw onderzoek te komen.’

Wanneer data voor iedereen toegankelijk zijn, wordt het ook mogelijk om de ontwikkeling van het onderzoek zelf te versnellen. In een aantal vakgebieden worden grote surveys of cohortstudies uitgevoerd die vaak erg kostbaar zijn. Mulder: ‘Ook anderen dan de betrokken onderzoekers moeten toegang hebben tot de onderliggende data. Het is niet te verdedigen dat wat er is, nogmaals gedaan moet worden omdat je er niet bij kunt.’

helder als glas

Mulder stelt dat de autoriteit van de wetenschap tegenwoordig niet zonder meer vanzelfsprekend is. Steeds vaker worden wetenschappelijke resultaten ter discussie

gesteld. Soms is dit terecht en soms niet. De enige manier om die discussie in de juiste context te kunnen voeren, is door de gegevens waarop het onderzoek is

Ook de gebruikte software zou toegankelijk moeten zijn

gebaseerd openbaar te maken. De directeur Instituten: 'Het onderzoek wordt daardoor bij wijze van spreken zo helder als glas.'

Wat doet de KNAW zelf aan open data? 'Sinds februari 2011 heeft de KNAW beleid voor open access en digitale duurzaamheid. We maken daarbij onderscheid tussen beleid voor publicaties en beleid voor onderzoeksdata. Alle KNAW-publicaties worden in principe binnen achttien maanden na publicatie voor iedereen gratis toegankelijk. Alle KNAW-onderzoeksdata gaan in een duurzaam digitaal archief en blijven voor iedereen beschikbaar, tenzij zwaarwegende redenen dat in de weg staan. Een zwaarwegende reden kan bijvoorbeeld een wettelijke bepaling zijn of te maken hebben met privacy.'

duurzaam bewaren

Naast de toegankelijkheid van data is het belangrijk dat data duurzaam opgeslagen worden. Dat betekent dat onderzoeksgegevens op zodanige manier bewaard worden en beschikbaar zijn dat deze in de toekomst bruikbaar blijven, ook wanneer bepaalde dragers (floppy disks), programma's (WordPerfect) of besturingsystemen (Windows 98) niet meer bestaan. Mulder: 'Samen met NWO heeft de KNAW hiervoor het instituut Data Archiving and Networked Services (DANS) opgericht. DANS houdt zich bezig met het bevorderen van duurzame toegang tot digitale onderzoeksgegevens.'

Verder hebben alle KNAW-instituten begin 2012 een datanotitie. Dat is een kort document dat het specifieke beleid voor instituten beschrijft voor de omgang met onderzoeksdata, met daarin zaken als wat wel en wat niet duurzaam opgeslagen moet worden en vrij toegankelijk behoort te zijn.

Welke andere ontwikkelingen ziet Mulder? 'Als je het over data hebt, heb je het eigenlijk ook over software. Als

je een experiment wilt herhalen en je hebt toegang tot de data, dan zou je eigenlijk ook toegang moeten hebben tot de software die gebruikt is om de data te verzamelen en/of te bewerken. In heel veel takken van wetenschap kun je zonder die bijbehorende software nog niets. Een open publicatie kan niet zonder open data. En open data kunnen eigenlijk niet zonder open source software.'

Zie ook www.knaw.nl/openaccess

Theo Mulder, tijdens meeting open acces